

Розкрито життєвий шлях відомого освітнього діяча, Заслуженого вчителя України, викладача ВНЗ, талановитого, невтомного керівника Петра Миколайовича Щербаня.

Раскрыт жизненный путь известного деятеля, Заслуженного учителя Украины, преподавателя вуза, талантливое, неустойчивое руководителя Петра Николаевича Щербаня.

Paper tells about life and work of Honored teacher of Ukraine, university professor and talented manager, Petro Shcherban.

УДК 378.11.092.477

ПОВЕРНУВСЯ ЧЕРЕЗ 33 РОКИ НА РІДНУ ПОЛТАВЩИНУ...

(ДО 85-РІЧЧЯ П. М. ЩЕРБАНЯ)

С. В. Шейко

Петро Миколайович Щербань, життя якого тісно і патріотично пов'язане з рідним краєм, народився 10 липня 1926 року в селі Щербані Машівського району Полтавської області.

Ще 16-річним юнаком він брав активну участь у діяльності Карлівської підпільної молодіжної організації під керівництвом Петра Бовкуна, який героїчно загинув у 1943 році під час визволення Карлівського району.

Перебуваючи в армії у 1944-1945 рр., Петро Щербань звільняв рідну Вітчизну від німецько-фашистських загарбників, на Сандомирському плацдармі отримав поранення. А після закінчення війни служив ще 5 років. Це підготувало Петра до активного навчання в Полтавському педагогічному інституті імені В. Г. Короленка, де після успішного закінчення першого курсу він став Сталінським стипендіатом, головою студентського профкому і членом парткому інституту.

На другий день після складання державних іспитів обласний відділ народної освіти (Степан Юхимович Ричко) запропонував Петру Миколайовичу посаду директора Козельщинської середньої школи, яка працювала у приміщенні колишнього монастиря Козельщинської Божої Матері. Пічне опалення в будинку за 50 років

Петро Миколайович Щербань, кандидат педагогічних наук, професор, Заслужений вчитель України

вийшло з ладу, зимою чорнило в чорнильницях замерзало, а учні змушені були сидіти в класах у верхньому одязі.

Такого терпіти роками, як попередники, П. М. Щербань не міг. Закупивши труби, батареї, обладнання котельної, він найняв бригаду майстрів із м. Кременчука та разом із чоловічою половиною педколективу і учнями протягом літніх канікул та осені побудував центральну систему опалення в школі та актовому залі (колишній зимовій церкві), здійснивши відповідний ремонт.

Новий 1957 рік задоволені учителі, учні та їх батьки відзначали у теплі. На новорічному концерті в актовій залі виступив шкільний бальний ансамбль у білих сукнях і костюмах. Серед зими! Такого учні та їх батьки ніколи не бачили. Настрий був дійсно святковим.

За п'ять років керівництва Козельщинською середньою школою Петру Миколайовичу вдалося значно зміцнити навчально-матеріальну базу кабінетів фізики, хімії, біології та історії, збудувати приміщення навчальних майстерень та організувати навчання на високому рівні. Було створено музей історії школи. Навчальний заклад став центром проведення науково-практичних конференцій, займав перші місця у різних видах змагань в районі і області. Пізніше за роботи П. М. Щербаня завідувачем обласного відділу народної освіти у Козельщині було побудоване нове приміщення середньої школи, а в старому, відремонтованому і теплому, знову почав працювати жіночий монастир.

У 1959 році Петро Миколайович був обраний делегатом II з'їзду вчителів

України і переведений на посаду завідувача Козельщинського райвно та голови правління Козельщинського районного відділення товариства "Знання", а в червні 1961 року – заступника, а потім і завідувача Полтавського обласного відділу народної освіти.

Петро Щербань особливу увагу приділяв роботі з педагогічними кадрами та зміцненню навчально-матеріальної бази закладів освіти. За роки його роботи в області було збудовано понад 300 шкіл, майстерень, дитячих садків, гуртожитків для учнів та квартир для вчителів.

Характерними рисами Петра Щербаня як керівника завжди були: правильне визначення стратегічних напрямів розвитку системи освіти, оперативне здійснення глибокого аналізу складних ситуацій, прийняття відповідальності на себе під час опрацювання неординарних рішень, виявлення принципівості і наполегливості у той час, коли йшлося про долю вчителя чи конкретної дитини та її навчання у школі.

У 1970 та 1972 роках Полтавська область нагороджувалася Радою Міністрів України перехідними Червоними прапорами за перемогу в змаганні за кращу підготовку закладів освіти до нового навчального року.

Управління діяльність П. М. Щербаня нерозривно пов'язана із науковою. У березні 1973 року Петро Миколайович захистив кандидатську дисертацію з педагогіки. Він – автор низки наукових праць з культури управління навчально-виховними закладами, які містять ґрунтовний аналіз стану освіти, розкривають болючі проблеми, пов'язані із удосконаленням моделей управління сучасним освітнім закладом.

За активну та ефективну діяльність в управлінні системою освіти Полтавської області П. М. Щербаня обирали делега-

том другого, третього і четвертого з'їзду учителів України та Всесоюзного з'їзду працівників освіти. За досягнуті успіхи в 1968 році йому присвоєно почесне звання Заслуженого вчителя України, яке педагог з честю виправдовує понад 43 роки.

За сумлінну працю Петро Миколайович нагороджений медалями А. С. Макаренка, Н. К. Крупської та багатьма почесними грамотами Міністерства освіти України і низки громадських організацій.

У 1977–1979 роках за рішенням політбюро ЦК Комуністичної партії України П. М. Щербань працював першим заступником голови Товариства культурних зв'язків із українцями за кордоном (Товариство "Україна"), докладаючи чимало зусиль для встановлення дружніх зв'язків із діаспорою.

Протягом цих років Петро Миколайович двічі відвідав українців США та три рази брав участь у громадських заходах канадських українців, що сприяло розвитку культурно-освітніх зв'язків із цими країнами.

З листопада 1979 року діяльність П. М. Щербаня пов'язана з вищою школою. Понад 12 років він працював доцентом кафедри педагогіки і психології Київського педагогічного інституту іноземних мов. Після перших двох-трьох лекцій із педагогіки Петро Миколайович ставав для іноземних студентів найближчим другом, консультантом і порадником із соціально-педагогічних і особистих проблем. Вони намагалися наслідувати його поведінку, стиль і підходи до оцінки як власної діяльності, так і своїх колег.

Щоб прищепити іноземним студентам із перших днів навчання любов і повагу до педагогічної науки і професії, Петро Миколайович у позанавчальний час найбільшій аудиторії інституту щороку впродовж трьох місяців щоденно читав для них книги "Про користь педагогічної літератури" К. Д. Ушинського, "Педаго-

Підготовка до XV обласних математичних змагань у м. Полтаві (1976 р.).
П. М. Щербань вітає і нагороджує переможців

Делегацію з України приймає мер м. Ріджайна (1977 р., Канада). А красуні ж – полтавські...

гічна поема" А. С. Макаренка, "Серце віддаю дітям" В. О. Сухомлинського та інші педагогічні твори. Кожного року він разом зі студентами-іноземцями готував і проводив науково-практичні конференції з педагогіки, які відвідували студенти та викладачі інших факультетів, милуючись у переповненому залі театралізованими педагогічними іграми, названими "Золотими трояндами педагогіки". Близько тисячі вихованців П. М. Щербаня працюють учителями, викладачами та керівниками навчальних закладів у понад 40 країнах світу.

З вересня 1991 року П. М. Щербань почав викладати в Ніжинському педагогічному інституті імені М. В. Гоголя.

12 листопада 1992 року йому присвоєно вчене звання професора кафедри педагогіки. Про інтерес, який виявляли студенти і викладачі до професійно-педагогічної діяльності П. М. Щербаня, свідчить той факт, що за п'ять років праці в ушлявленому інституті не відбулося жодної його лекції, на якій би не були присутні його колеги. Дехто з них відвідував лекції Петра Миколайовича по три роки поспіль, пояснюючи це тим, що кожного року одну й ту ж тему професор читає по-іншому.

Після 5-річної праці в Ніжинському педагогічному інституті імені М. В. Гоголя професор П. М. Щербань повернувся до Києва. Але трапилася ніким не передбачувана подія – студенти історико-філологічного факультету, де усі п'ять років працював Петро Миколайович, "застрайкували". Вони встановили в інституті чотири чорні дошки, на яких на білому папері кожен із них ставив вимогу перед керівництвом повернути професора П. М. Щербаня у вуз. Ці виступи продовжувалися протягом двох тижнів, аж до Нового 1997 року.

Петро Миколайович був щиро вдячний студентам і колегам інституту за високу оцінку його діяльності в славному Ніжинському педінституті. Особливо приємним є відгук доцента Т. Д. Пінчук у книзі "Мої незабудки": "Доброю подією на кафедрі був приїзд на роботу до нас

П. М. Щербань знайомить студентів-іноземців із "Педагогічною поемою" А. С. Макаренка

професора Петра Миколайовича Щербаня. Небагато років він пропрацював у нас, але це були небачені до його приїзду і після від'їзду роки великого творчого піднесення. З ініціативи Петра Миколайовича вийшли книги, яким ціни немає. Чого тільки варті "Родинно-сімейна енциклопедія", "Культура спілкування". Не буду перераховувати всі ті видання, які побачили світ завдяки його ініціативі. Їх багато".

Із січня 1997 року П. М. Щербань працював професором кафедри теорії та методики виховання Українського інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти, а з вересня 1997 р. по жовтень 1999 р. – професором кафедри гуманітарної освіти Державної академії керівних кадрів освіти. Рідко його лекції не завершувалися оплесками вдячних слухачів.

За роки праці в Ніжинському педінституті та в Академії керівних кадрів освіти вийшли у світ монографії та посібники П. М. Щербаня: "Яблука та ідеї" (1990 р.), "Педагогіка спілкування" (1992 р.), "Драматична педагогіка" (1992 р.), "Родинно-сімейна енциклопедія" (1996 р.), "Довідник класного керівника" (1996 р.) та чимало інших брошур, методичної літератури.

З січня 2000 року П. М. Щербань – головний науковий співробітник відділу педагогіки і психології вищої школи Інституту вищої освіти АПН України. За дев'ять років праці на цій посаді Петро Миколайович підготував 150 публікацій, серед них 5 монографій і 8 навчальних посібників, зокрема: "Формування національної самосвідомості в сім'ї" (2001 р.), "Прикладна педагогіка" (2002 р.), "Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах" (2004 р.), "Пам'ятай ім'я своє" (2006 р.). Монографія П. М. Щербаня "Національне виховання в сім'ї" відзначена 2003 року грамотою і грошовою премією Українського вільного університету (м. Нью-Йорк, США).

Під час роботи в Інституті вищої освіти АПН України Петро Миколайович приділяв велику увагу проблемі національного виховання учнівської і студентської молоді. Опублікував 8 навчальних посібників та понад 50 статей із даної проблеми, зокрема про відновлення графі "національність" у паспортах та свідоцтвах про народження громадян як можливість зберегти українську ідентичність, національну гідність та національну свідомість.

Свого часу великий геній українського народу Т. Г. Шевченко писав:

Не журися, сподівайся,
Та Богу молися.
А мені тепер на Умань
Треба подивитись.

Галерея портретів головних освітянських очільників у Полтавській області з 1943 по 2000 рік в актовій залі Головного управління освіти і науки Полтавської облдержадміністрації.

Зліва направо: Турченко Павло Савич (1943 – 1944), Безносик Андрій Петрович (1945 – 1946), Ричко Степан Юхимович (1947 – 1967), Щербань Петро Миколайович (1967 – 1977), Хорольський Євген Андрійович (1977 – 1992), Орел Микола Хомич (1988 – 1989), Чичкало Борис Васильович (1992 – 1994), Охріменко Іван Володимирович (1994 – 2000)

Таку необхідність відчув і Петро Миколайович, ставши в листопаді 2008 року професором Уманського державного педагогічного університету імені П. Г. Тичини, де йому були створені всі умови для творчої праці. У 2009 році Академією педагогічних наук за його співавторством видано підручник "Педагогіка вищої школи". У лютому 2010 року за його редакцією у видавництві "Вища школа" вийшов надзвичайно цінний посібник для студентів, викладачів та вчителів "Педагогічна культура вчителя". У планах видавництва "Вища школа" – його посібник "Національна самосвідомість і патріотизм". Уманський педуніверситет видав брошуру Петра Миколайовича "Роздуми і поради науковця", а також до його 85-річного ювілею – біографічну книгу "Петро Миколайович Щербань: Віхи життя (До 85-річчя від дня народження)" обсягом близько 500 сторінок.

Заслуги інваліда другої групи ВВВ, професора, Заслуженого вчителя України П. М. Щербаня високо відзначені державними нагородами – орденом Вітчизняної війни, двома орденами "За мужність", "Трудового Червоного Прапора", орденом "Пошани" та 26 медалями, Грамотою Верховної Ради України, а також медалями А. С. Макаренка, Н. К. Крупської та золоту медаллю К. Д. Ушинського і знаком "Відмінник освіти України". Петро Миколайович визнаний кращим освітянином 2001, 2008 та 2010 років, лауреатом відзнак "Народ мій завжди буде", "Засвіти вогонь". За особливі заслуги в освіті і науці П. М. Щербаню у 2003 році призначена довічна президентська стипендія.

Завершуючи характеристику життєвого шляху і діяльності нашого земляка, який у травні 2010 року повернувся на батьківщину, щоб бути ближче до своїх дітей та могил батьків і нещодавно захороненої дружини, хочу нагадати, що 10 липня 2011 року Петрові Миколайовичу виповнилося 85 знаменних років життя і безперервної та цілеспрямованої діяльності на благо народу України, що дає право педагогічній громаді і його вихованцям споді-

ватись на високу оцінку його діяльності органами місцевої влади та Президентом України і Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Екологічне виховання учнів / за ред. П. М. Щербаня. – Ніжин, 2003. – 238 с.
2. Пінчук Т. Підсніжники / Т. Пінчук. – Ніжин : ПП Лисенко. – М. М., 2010. – 64 с.
3. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах / П. М. Щербань. – К. : Вища школа, 2004. – 207 с.
4. Щербань П. М. Пам'ятай ім'я своє / П. М. Щербань. – К. : Вища школа, 2006. – 191 с.
5. Щербань П. М. Національне виховання в сім'ї / П. М. Щербань. – К. : Борівітер, 2000. – 260 с.
6. Щербань П. М. Культура спілкування / П. М. Щербань. – К. : ВШОЛ, 1997. – 328 с.
7. Щербань П. М. та ін. Педагогічна культура вчителя / За ред. П. М. Щербаня. – К. : Вища школа, 2010. – 167 с.

Стаття надійшла в редакцію 10.08.2011 ■

Бібліографічний опис цієї статті:

- Шейко С. В. Повернувся через 33 роки на рідну Полтавщину... (до 85-річчя П. М. Щербаня) / С. В. Шейко // Постметодика. – 2011. – № 3(100). – С. 18–21.